

Π.3.2.1 *Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη*

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Περί λακωνικότητας ο λόγος»

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΣΕΦΕΡΛΗ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Περί λακωνικότητας ο λόγος

Δημιουργός

Παναγιώτα Σεφερλή

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

(Προτεινόμενη) Τάξη

Β΄ Λυκείου

Χρονολογία

Αύγουστος 2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

4η ενότητα: Σημειώσεις-Περίληψη: Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση σχετικά με τη λακωνική έκφραση.

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

6/7 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας εξοπλισμένη με διαδραστικό πίνακα ή υπολογιστή με προβολικό, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: Το wiki ή το ιστολόγιο της τάξης.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Θα βοηθήσει η προηγούμενη εξοικείωση των μαθητών με την εργασία σε ομάδες καθώς και με διαδικασίες ενεργητικής μάθησης: αναζήτηση πηγών στο διαδίκτυο, επεξεργασία, σύνθεση από κοινού κειμένων. Προϋποθέτουμε, επίσης, ότι έχουν εξοικειωθεί με τη διαδικασία των σημειώσεων, της προφορικής και γραπτής περίληψης. Ο εκπαιδευτικός, από την άλλη, θα πρέπει να έχει ερευνήσει τα ζητούμενα στο διαδίκτυο και να έχει καταλήξει σε κάποια συμπεράσματα για να συντονίσει και να υποστηρίξει τις παρουσιάσεις και τη συζήτηση στην ολομέλεια (Γ' φάση).

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

Από την εφαρμογή του σεναρίου «Ταχύτητα-Βραδύτητα» (Σεφερλή 2014). Η εφαρμογή έδειξε ότι οι μαθητές ενδιαφέρθηκαν ιδιαίτερα για το φαινόμενο της συντόμευσης του λόγου στην εποχή μας, οπότε η ηλεκτρονική επικοινωνία και η προσπάθεια εξοικονόμησης χρόνου και χώρου διαμορφώνει νέες γλωσσικές ποικιλίες και ιδιολέκτους.

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πρόταση προβλέπει τρεις διδακτικές φάσεις. Στην πρώτη οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες, μελετούν το σχολικό εγχειρίδιο και την εμπλουτισμένη ψηφιακή εκδοχή του και ανακοινώνουν τα συμπεράσματα της μελέτης-διερεύνησής τους στην ολομέλεια. Το ζητούμενο στη φάση αυτή είναι να διερευνήσουν σχετικά με τα κείμενα που συγκροτούν το υλικό, τις πηγές προέλευσής τους, τη λειτουργία τους μέσα στο σώμα του εγχειριδίου, την προβληματική που αναδεικνύουν και να

καταλήξουν σε κάποια συμπεράσματα για το πώς συγκροτείται ο σχολικός λόγος. Στη δεύτερη φάση, πάλι σε ομάδες, οι μαθητές αναζητούν και μελετούν κείμενα του διαδικτύου, κρατούν σημειώσεις και συνθέτουν παρουσιάσεις, με στόχο στην επόμενη (τρίτη) φάση να ανακοινώσουν ευρήματα και συμπεράσματα στην ολομέλεια, ώστε να προκληθεί συζήτηση για τα κείμενα που εντόπισαν, τα περικείμενα εντός των οποίων ανα-πλαισιώνονται, τους λόγους και τις ιδεολογικές στάσεις που αυτά συγκροτούν. Προσδοκώμενο αποτέλεσμα είναι να αναπτύξουν οι μαθητές δεξιότητες αναζήτησης, επεξεργασίας και, κυρίως, κριτικής ανάγνωσης της διαδικτυακής πληροφορίας (καθώς και της πραγματικότητας που αυτή προβάλλει ή κατασκευάζει).

Οι μαθητές θα χρειαστεί να μελετήσουν το κειμενικό υλικό όχι μόνο σε επίπεδο αναγνωριστικού γραμματισμού, εντοπίζοντας δηλαδή πληροφορίες, αλλά να προχωρήσουν σε επίπεδα βαθύτερης κατανόησης, διερευνώντας τους τρόπους με τους οποίους τα κείμενα αναπλαισιώνονται σε άλλα περικείμενα (είτε πρόκειται για το σχολικό εγχειρίδιο είτε για τα κείμενα του διαδικτύου). Δημιουργούμε, με άλλα λόγια, ερωτήματα στους μαθητές για τα όρια, την ιστορικότητα, την αλήθεια, την ιδεολογία των κειμένων, με τα οποία έρχονται σε επαφή στις καθημερινές σχολικές και εξωσχολικές πρακτικές.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η πρόταση εστιάζει στην καλλιέργεια γραμματισμών που συνδέονται με τις τεχνολογίες της πληροφορίας και επικοινωνίας (νέοι γραμματισμοί και κριτικός γραμματισμός). Οι μαθητές, αξιοποιώντας με λειτουργικό και κριτικό τρόπο τις τεχνολογίες (ως μέσα πρακτικής για αναζήτηση-έρευνα, ανάγνωση, γραφή, παρουσίαση, επικοινωνία), γίνονται περισσότερο υποψιασμένοι αναγνώστες και συντάκτες κειμένων, συνδέοντας αυτά με τους φορείς τους και τους επικοινωνιακούς τους στόχους (Κουτσογιάννης 2012).

Η συζήτηση για τους όρους και τα όρια του *κριτικού γραμματισμού* έχει ανοίξει και στη χώρα μας -το πρόσφατο, μάλιστα, πιλοτικό πρόγραμμα σπουδών για την υποχρεωτική εκπαίδευση (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο 2011) αναφέρει στις εναρκτήριες δηλώσεις του ότι «στηρίζεται στις αρχές του κριτικού γραμματισμού». Στη σχετική συζήτηση, μεταξύ άλλων, τίθενται ως ζητούμενα η κριτική ανάγνωση του σχολείου ως κειμένου και η ανάγνωση των προτάσεων του κριτικού γραμματισμού σε σχέση με τον παράγοντα της τοπικότητας και το θέμα των ταυτοτήτων: Η ανάγκη δηλαδή, στο πλαίσιο του εκάστοτε εκπαιδευτικού συστήματος, να οριστεί με σαφήνεια το περιεχόμενο του όρου, για να αποφευχθούν προσχηματικές χρήσεις και αντιφάσεις ανάμεσα στις προθέσεις-δηλώσεις και σε αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα σε επίπεδο διδασκαλίας. Η ανάγκη, επιπλέον, να διερευνηθεί το είδος των μαθησιακών ή εγγράμματων ταυτοτήτων, που το εκάστοτε πρόγραμμα σπουδών οραματίζεται, σε συνάρτηση με τις διεθνείς τάσεις στην εκπαιδευτική πολιτική αλλά, κυρίως, με την ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, η οποία υιοθετεί συχνά καινοφανείς όρους της βιβλιογραφίας, αλλά στην ουσία ελάχιστα μετακινείται ως προς τις διδακτικές πρακτικές και το είδος των εγγράμματων υποκειμένων που ενεργοποιεί (Κουτσογιάννης & Αλεξίου 2013).

Στο πλαίσιο της παραπάνω προβληματικής εντάσσουμε το παρόν διδακτικό παράδειγμα-πρόταση, προσπαθώντας να διερευνήσουμε τρόπους προσέγγισης του σχολικού εγχειριδίου και της εμπλουτισμένης ψηφιακής εκδοχής του που θα μπορούσαν να κινηθούν προς την κατεύθυνση του κριτικού γραμματισμού. Αν θεωρήσουμε τα σχολικά εγχειρίδια, έντυπα και ψηφιακά, ως κείμενα που συνδέονται με συγκεκριμένες ιστορικές συγκυρίες και κοινωνικές, πολιτισμικές πραγματικότητες, τότε η ανάγνωσή τους υπαγορεύει μια διαφορετική λογική η οποία απομακρύνεται από τη συνήθη πρακτική των ερωτήσεων πάνω στα κείμενα που ανθολογούνται ή εμπλουτίζουν το υπάρχον έντυπο υλικό. Στρέφει το ενδιαφέρον όχι μόνο στο περιεχόμενό τους, αλλά στους τρόπους με τους οποίους αντιλαμβάνονται και αναπλαισιώνουν την πραγματικότητα και τους διαθέσιμους πόρους.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Η ευρύτατη χρήση της κινητής τηλεφωνίας και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και η συνακόλουθη διαμόρφωση γλωσσικής ιδιολέκτου, που ικανοποιεί την ανάγκη εξοικονόμησης χώρου και χρόνου, αλλά και την ιδιαίτερη ανάγκη των εφήβων να διαφοροποιηθούν γλωσσικά από τους ενήλικες, είναι ζήτημα που προκαλεί επανειλημμένες συζητήσεις στα ΜΜΕ, απασχολεί τις κοινότητες των εκπαιδευτικών και γονέων, και αποτελεί αντικείμενο έρευνας στους κύκλους των επιστημόνων. Ο προβληματισμός για τις επιπτώσεις στη γλώσσα και εν γένει την επικοινωνία είναι έντονος, συχνά όμως άκριτος και αβασάνιστος. Το ζήτημα ενδιαφέρει άμεσα τους μαθητές, γιατί είναι μέρος της καθημερινότητάς τους. Ασχολούμενοι με αυτό έχουν την ευκαιρία:

- Να ερευνήσουν και να συζητήσουν σχετικά με τις νέες πρακτικές επικοινωνίας που συνυφαίνονται με τις εξελίξεις της τεχνολογίας και τις ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου να επικοινωνεί γρήγορα και αποτελεσματικά.
- Να προβληματιστούν σχετικά με τις ποιοτικές μεταβολές στη γλώσσα και την επικοινωνία που επιφέρουν η ευρύτατη διάδοση της τεχνολογίας και οι ανάγκες για εξοικονόμηση χώρου και χρόνου, μελετώντας και αξιολογώντας ποικίλες πηγές και απόψεις.
- Να αναπτύξουν, κυρίως, κριτική στάση απέναντι στην κειμενική πραγματικότητα με την οποία έρχονται σε επαφή σχεδόν καθημερινά. Τι εννοούμε με αυτό; Να αρχίσουν σταδιακά να αντιλαμβάνονται ότι οι απόψεις που εκφέρονται πάνω στα ζητήματα της επικαιρότητας (συναρτώμενες με τις πηγές και τους φορείς προέλευσης, τους επικοινωνιακούς στόχους και τους αποδέκτες) δεν είναι ενιαίες ούτε πλήρεις, συχνά είναι αντιφατικές, λιγότερο ή περισσότερο τεκμηριωμένες, προϊόντα εμπειριστατωμένης μελέτης ή

αβασάνιστης κρίσης, αποτελούν με άλλα λόγια ερμηνείες και όχι απόλυτες αλήθειες.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Η γλωσσική ύλη της ενότητας περιλαμβάνει τις τεχνικές των σημειώσεων, του διαγράμματος και της περίληψης προφορικού και γραπτού λόγου καθώς και ποικιλία κειμένων που αναφέρονται, μεταξύ άλλων, στη λακωνική έκφραση, την ικανότητα για πυκνή και εύστοχη διατύπωση, τη βραχυλογία, τα αρκτικόλεξα και τις συντομογραφίες, τις περιστάσεις στις οποίες ενδείκνυται η λακωνική ή η αναλυτική διατύπωση και τους προβληματισμούς σχετικά με σύγχρονες εκδοχές συντόμευσης του λόγου. Βάσει των παραπάνω αναμένουμε από τους μαθητές:

- Να εξοικειωθούν περισσότερο με τις τεχνικές των σημειώσεων, των διαγραμμάτων και των περιλήψεων, προκειμένου να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους στην ολομέλεια. Οι τεχνικές αυτές θα τους απασχολήσουν και κατά τη φάση συλλογής, ανάγνωσης και επεξεργασίας των δεδομένων και κατά τη φάση σύνθεσης των δικών τους παρουσιάσεων.
- Να προχωρήσουν σε επίπεδα κατανόησης που δε μένουν στον αναγνωριστικό γραμματισμό (εντοπισμό της πληροφορίας), αλλά εξετάζουν τα κείμενα σε συνάρτηση με τα αντίστοιχα περικείμενα (δημιουργοί, περιβάλλοντα δημοσίευσης ή αναδημοσίευσης, επικοινωνιακοί στόχοι, κειμενικά είδη, γλώσσα και ύφος, αποδέκτες).

Γραμματισμοί

Αναφορικά με τους στόχους της κατηγορίας αυτής, το σκεπτικό είναι να καλλιεργήσουν οι μαθητές νέους γραμματισμούς που αξιοποιούν με λειτουργικό τρόπο τις τεχνολογίες του υπολογιστή και του διαδικτύου καθώς και τον κριτικό γραμματισμό που υπαγορεύει μια υποψιασμένη στάση απέναντι στην τεχνολογία και τα κείμενα που αυτή προβάλλει, διαμορφώνει ή αναπλαισιώνει. Ειδικότερα, αναμένουμε να αναπτύξουν:

- Δεξιότητες αναζήτησης, γρήγορης και στοχευμένης ανάγνωσης καθώς και εντοπισμού της πληροφορίας σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα.
- Δεξιότητες κατανόησης, αξιολόγησης και επεξεργασίας της πληροφορίας, προκειμένου να συνθέσουν τις παρουσιάσεις τους, λαμβάνοντας υπόψη την επικοινωνιακή περίσταση (παρουσίαση στην ολομέλεια και πρόκληση συζήτησης).
- Κριτική στάση απέναντι στην τεχνολογία. Να αντιλαμβάνονται σταδιακά ότι ο τρόπος χρήσης της ως μέσου ανάγνωσης, γραφής και επικοινωνίας δεν είναι ουδέτερος, αλλά συνυφασμένος με την εκάστοτε κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική πραγματικότητα (Κουτσογιάννης & Αλεξίου ό.π.), η οποία, ωστόσο, δεν είναι ούτε μία ούτε ενιαία, αλλά πολυδιάστατη, πολύπλοκη συχνά και αντιφατική. Ο στόχος αυτός βρίσκεται σε άμεση συνάφεια με τους στόχους των προηγούμενων κατηγοριών (γνώσεις για τον κόσμο και γνώσεις για τη γλώσσα), ειδικότερα με αυτούς που εστιάζουν στην ανάπτυξη κριτικής στάσης απέναντι στα κείμενα, τις απόψεις-ιδεολογίες που εκφέρουν και τα αντίστοιχα περικείμενα εντός των οποίων πλαισιώνονται και αναπλαισιώνονται.

Διδακτικές πρακτικές

Ο λόγος των μαθητών τίθεται στο επίκεντρο της διδασκαλίας. Προς αυτή την κατεύθυνση συνηγορούν η ομαδοσυνεργατική διαδικασία και η ερευνητική μάθηση. Η γλωσσική ύλη δεν αποτελεί υλικό προς εκμάθηση, αλλά πεδίο προς διερεύνηση και συζήτηση. Αναμένουμε επομένως:

- Να εξοικειωθούν οι μαθητές με ερευνητικές μεθόδους και διαδικασίες, διατυπώνοντας ερευνητικά ερωτήματα και εφαρμόζοντας μεθόδους εργασίας, συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων.

- Να αναπτύξουν δεξιότητες συνεργασίας και επικοινωνίας στα πλαίσια της ομάδας και της ολομέλειας, καταθέτοντας παρατηρήσεις, προβληματισμούς και συμπεράσματα.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η εκτεταμένη χρήση της γλώσσας των SMS, ιδιαίτερα από το εφηβικό και νεανικό κοινό, και οι εμπειρίες των μαθητών μας σχετικά με το ζήτημα μπορούν να αποτελέσουν την αφετηρία του προβληματισμού. Εκκινώντας από τις απόψεις των μαθητών μας (σε ποιο βαθμό χρησιμοποιούν τη συγκεκριμένη ιδιόλεκτο, για ποιους λόγους και τι πιστεύουν για τις επιδράσεις της ιδιολέκτου στην εξέλιξη της γλώσσας μας) μπορούμε στη συνέχεια να θέσουμε το πρόβλημα προς επίλυση: ας δούμε, αρχικά, ποιες διαστάσεις του ζητήματος θέτει το σχολικό βιβλίο και η εμπλουτισμένη ψηφιακή έκδοσή του και, περαιτέρω, τα κείμενα του διαδικτύου. Αυτό καθορίζει τα πεδία έρευνας, με τα οποία θα ασχοληθούν οι μαθητές, που είναι ο σχολικός λόγος και ο λόγος του διαδικτύου.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο συνδέεται με την 4η ενότητα του σχολικού βιβλίου «Σημειώσεις-Περίληψη» και τα προτεινόμενα θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση σχετικά με τη λακωνική διατύπωση (σ. 277-278). Μπορεί, επίσης, να συνδεθεί με την ενότητα «Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες» του σχολικού βιβλίου της Α' Λυκείου και τις προτεινόμενες δραστηριότητες σχετικά με «τα γραπτά μηνύματα από το κινητό τηλέφωνο» (σ. 47).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Όπως αναφέρθηκε ήδη, οι ΤΠΕ αξιοποιούνται κυρίως ως μέσα πρακτικής γραμματισμού. Ειδικότερα: α) Το διαδίκτυο προσφέρεται για την αναζήτηση, ανάγνωση και επεξεργασία της πληροφορίας, ωθώντας τους μαθητές στην ανάπτυξη

αναγνωστικών δεξιοτήτων που σχετίζονται και με τις ιδιαιτερότητες των νέων μέσων. β) Ο επεξεργαστής κειμένου μπορεί να αξιοποιηθεί για σημειώσεις, σχεδιαγράμματα και περιλήψεις στη φάση αναζήτησης και επεξεργασίας του υλικού. γ) Το λογισμικό παρουσίασης (ppt) για την περιληπτική έκθεση των παρατηρήσεων και πορισμάτων που προκύπτουν από την έρευνα των μαθητών. Για τη δημοσιοποίηση των μαθητικών κειμένων μπορεί να αξιοποιηθεί κάποιο από τα περιβάλλοντα του Web 2.0 (wiki, ιστολόγιο) ή/και η ιστοσελίδα του σχολείου.

Κείμενα

- *Έκφραση Έκθεση, β' τεύχος*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, σ. 277-279.
- [*Έκφραση Έκθεση Β' Λυκείου – Βιβλίο Μαθητή \(Εμπλουτισμένο\)*](#). Ψηφιακό Σχολείο.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση: μελέτη του έντυπου και εμπλουτισμένου ψηφιακού σχολικού εγχειριδίου (ομάδες) και παρουσίαση των ευρημάτων (ολομέλεια): 2 ώρες, εργαστήριο πληροφορικής εξοπλισμένο με διαδραστικό πίνακα ή με υπολογιστή και προβολικό: Το πρώτο δεκάλεπτο ή τέταρτο διατίθεται για την εισαγωγή των μαθητών στο θέμα μας· προκαλούμε μια μικρή συζήτηση για τις προσπάθειες εξοικονόμησης χρόνου και χώρου στην καθημερινή επικοινωνία σε συσχετισμό με την ολοένα αυξανόμενη χρήση των κινητών τηλεφώνων και την ευρύτατη διάδοση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Οι μαθητές εκθέτουν τις εμπειρίες τους και κάνουν μια αρχική τοποθέτηση. Σε επόμενο στάδιο περιγράφουμε σύντομα τη διαδικασία προσέγγισης του θέματος: θα μελετήσουμε αρχικά το σχολικό εγχειρίδιο, στην έντυπη και ψηφιακή εκδοχή του (γύρω από τον άξονα της λακωνικότητας), θα συζητήσουμε με βάση τις παρατηρήσεις που προκύπτουν από την ανάγνωση του υλικού και στη συνέχεια θα αναζητήσουμε και θα επεξεργαστούμε κείμενα του διαδικτύου, θα παρουσιάσουμε τα ευρήματά μας και θα συζητήσουμε πάνω σ' αυτά.

Εξηγούμε ότι το τρέχον δίωρο θα ασχοληθούμε με το σχολικό εγχειρίδιο. Για τον σκοπό αυτό προτείνουμε να διαμορφωθούν τέσσερις ομάδες που θα επεξεργαστούν αντίστοιχα φύλλα εργασίας. Αν υποθέσουμε ότι η τάξη αριθμεί 25 μαθητές, τότε μιλάμε για τρεις εξαμελείς και μία επταμελή. Οι συνήθως δώδεκα υπολογιστές του εργαστηρίου επιτρέπουν τον χωρισμό των ομάδων σε υποομάδες (τριμελείς ή διμελείς). Καλό θα είναι ο εκπαιδευτικός να έχει κάνει μια προεργασία για τη συγκρότηση των ομάδων με στόχο την ανομοιογενή σύνθεση ως προς το φύλο, τις επιδόσεις και τις δεξιότητες αναφορικά με τη χρήση του υπολογιστή, για να υπάρξει αλληλεπίδραση και αλληλοϋποστήριξη. Αφού γίνει η πρώτη κατανομή σε ομάδες, οι μαθητές μπορούν να αυτοοργανωθούν και να κατανείμουν περαιτέρω τις επιμέρους εργασίες. Τονίζουμε ότι είναι σημαντικό να υπάρχει συνεργασία και συντονισμός μεταξύ των υποομάδων, ώστε να προκύψει ένας κοινός προβληματισμός.

Οι μαθητές μπορούν τώρα να πάρουν τις θέσεις τους στους σταθμούς εργασίας, να ανοίξουν το αντίστοιχο με την ομάδα τους ηλεκτρονικό φύλλο εργασίας, που βρίσκεται αποθηκευμένο σε φάκελο στην οθόνη του υπολογιστή, και να αρχίσουν να επεξεργάζονται τα ζητούμενα. Θα χρειαστεί να έχουν ανοιχτό και το έντυπο σχολικό εγχειρίδιο. Η διερεύνηση, όπως φαίνεται στα φύλλα εργασίας της Α' φάσης, εξετάζει: α) το είδος των κειμένων που συγκροτούν το σώμα του σχολικού εγχειριδίου στην έντυπη και ψηφιακή εκδοχή του και τις αντίστοιχες βιβλιογραφικές παραπομπές, β) το εικονιστικό υλικό που συνοδεύει τα κείμενα και τη λειτουργία του στη νοηματοδότησή τους, γ) τους επικοινωνιακούς στόχους που υπηρετούν τα εν λόγω κείμενα στο σώμα του σχολικού εγχειριδίου, δ) τους τρόπους με τους οποίους «συνομιλούν» και αλληλοσυμπληρώνονται και ε) την εικόνα-άποψη που διαμορφώνουν οι μαθητές από την ανάγνωση σε σχέση με τα ζητήματα που τίγονται. Το φύλλο εργασίας στο περιβάλλον του επεξεργαστή μπορεί να αξιοποιηθεί για τις σημειώσεις και παρατηρήσεις των μαθητών επί των ζητούμενων. Εάν ο εκπαιδευτικός εκτιμά ότι μπορεί να διαθέσει επιπλέον διδακτική ώρα για τη φάση

αυτή, θα μπορούσαν οι ομάδες να ετοιμάσουν μια μικρή παρουσίαση (4/5 διαφάνειες), συνοψίζοντας τα ευρήματά τους. Σε διαφορετική περίπτωση, η συζήτηση επί των ευρημάτων θα στηριχτεί στις σημειώσεις των μαθητών στο ηλεκτρονικό φύλλο εργασίας, που μπορεί να προβληθεί στην κεντρική οθόνη ή στον διαδραστικό πίνακα.

Στο στάδιο της διερεύνησης ο εκπαιδευτικός παρατηρεί διακριτικά την εργασία των μαθητών και παρεμβαίνει εφόσον του ζητηθεί ή αν διαπιστώσει ότι η πορεία εργασίας ξεφεύγει από τον αρχικό της στόχο.

Η επόμενη ώρα, εφόσον έχει ολοκληρωθεί η διερεύνηση, διατίθεται για την παρουσίαση των ευρημάτων στην ολομέλεια και τη συνακόλουθη συζήτηση. Οι σημειώσεις ή παρουσιάσεις των ομάδων μπορεί να προβάλλονται εναλλάξ με τη σελίδα του εμπλουτισμένου ψηφιακού σχολικού εγχειριδίου, πράγμα που θα επιτρέψει την καλύτερη εποπτεία των υπό συζήτηση ευρημάτων.

Συμφωνούμε ότι η κάθε ομάδα έχει στη διάθεσή της 10 λεπτά για να παρουσιάσει τα ευρήματα και να απαντήσει σε τυχόν απορίες, ερωτήσεις, σχόλια κτλ., ώστε να υπάρξει χρόνος για γενικότερα συμπεράσματα, όπως προκύπτουν από την ανάγνωση του εκπαιδευτικού υλικού. Τα κρίσιμα σημεία της συζήτησης καθώς και τα συμπεράσματα μπορεί ο εκπαιδευτικός να τα σημειώνει στον πίνακα. Τα αρχεία των ομάδων και η σύνοψη της συζήτησης μπορούν στη συνέχεια να αναρτηθούν στο wiki ή το ιστολόγιο της τάξης προς διάθεση όλων των μελών της κοινότητας.

Οι άξονες της συζήτησης και τα συνακόλουθα συμπεράσματα αναμένουμε ότι θα κινηθούν περίπου στα εξής: Η έννοια της λακωνικότητας, ονοματολογικά και ιστορικά, συνδέεται με την αρχαία Σπάρτη, την κοινωνική και πολιτική οργάνωσή της, τον τρόπο ζωής, την έμφαση στην πράξη και όχι στον λόγο· περιβάλλεται μάλιστα με αξία, τόσο ως τρόπος έκφρασης όσο και ως γενικότερη στάση ζωής. Αυτό αποτυπώνεται σε κείμενα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας (Ηρόδοτος, Πλάτωνας), στα οποία παραπέμπει το εμπλουτισμένο ψηφιακό σχολικό εγχειρίδιο. Η

έννοια, ωστόσο, προβάλλεται και εξαιρείται σε διάφορες εποχές και κοινωνίες, όπως φαίνεται από τα βικιφθέγματα στα οποία παραπέμπει το ψηφιακό βιβλίο, αν και πρωτοστατεί σ' αυτά ο λόγος των αρχαίων σοφών (ποιητών, φιλοσόφων και ρητόρων). Μια ενδιαφέρουσα διαπίστωση είναι ότι η αξία της λακωνικότητας παραμένει ισχυρή και στο παρόν, εφόσον σύγχρονες ψηφιακές εγκυκλοπαίδειες αφιερώνουν ειδική σελίδα. Το σχολικό εγχειρίδιο, έντυπο και ψηφιακό, θέτει επίσης ερωτήματα για τις περιστάσεις, κατά τις οποίες ενδείκνυται ή αντενδείκνυται η χρήση της, και ερωτήματα για τη σχέση της με την εσωστρέφεια με αρνητικά αποτελέσματα στην ανθρώπινη επικοινωνία. Θέτει, επομένως, και μια άλλη διάσταση που μπορεί να προκαλέσει τον προβληματισμό των μαθητών για τα όρια της χρήσης της. Μια έλλειψη που παρατηρείται εδώ είναι ότι δεν υπάρχουν κείμενα και παραπομπές που θα βοηθούσαν ενδεχομένως τους μαθητές να σχηματίσουν μια σαφέστερη τοποθέτηση πάνω στο ζητούμενο, εκτός από το δοκιμιακό κείμενο του Ε. Παπανούτσου «Ο πυκνός και λιτός λόγος» που διατυπώνει απόψεις για τη λακωνικότητα και τη σχέση της με τις γλώσσες, τις περιστάσεις επικοινωνίας κτλ. Το απόσπασμα από τη συνέντευξη του Γ. Μπαμπινιώτη, που αναπλαισιώνεται από το σχολικό εγχειρίδιο και ανασηματοδοτείται με την εικόνα-κολάζ (αποσπάσματα από εφημερίδες, όπου πρωτοστατούν τα αρκτικόλεξα), θέτει και μια άλλη διάσταση του ζητήματος για τις αιτίες της εκτεταμένης χρήσης των αρκτικόλεξων -μια σύγχρονη εκδοχή βραχυλογίας- και κρούει τον κώδωνα του κινδύνου, επισημαίνοντας σοβαρές επιπτώσεις στη γλώσσα και επικοινωνία. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι παραπομπές του εμπλουτισμένου ψηφιακού σχολικού εγχειριδίου που παρατίθενται στο τέλος του κειμένου (αποσπάσματα από τη σχολική γραμματική για τα αρκτικόλεξα και τις συντομογραφίες, ορισμός των εννοιών στη Wikipedia, ηλεκτρονική βάση δεδομένων ακρωνυμίων, συντομογραφιών κτλ., άρθρο για τη γλώσσα των SMS), τα οποία δε συμπληρώνουν απλώς το κείμενο, αλλά διευρύνουν τον προβληματισμό και αποτυπώνουν ένα έντονο μεταγλωσσικό ενδιαφέρον και μια σύγχρονη οπτική σχετικά με το φαινόμενο της γλωσσικής σύμπτυξης και τη χρήση αρκτικόλεξων, ακρωνυμίων

και συντομογραφιών. Η συζήτηση διευρύνεται με τις παρατηρήσεις-σχόλια για το είδος των πηγών, τις βιβλιογραφικές αναφορές, την επάρκεια και τεκμηρίωσή τους. Για παράδειγμα, δεν έχουμε χρονολογικές ενδείξεις για το απόσπασμα της συνέντευξης του Γ. Μπαμπινιώτη, που θα βοηθούσε ενδεχομένως τον σύγχρονο αναγνώστη-μαθητή να τοποθετήσει τον προβληματισμό του συνεντευξιαζόμενου σε μια συγκεκριμένη ιστορική συγκυρία· επίσης, στο άρθρο της Wikipedia για τα αρκτικόλεξα εκφέρεται η άποψη ότι είναι γλωσσολογικά αστήρικτο να θεωρούμε ότι η εκτεταμένη χρήση των αρκτικόλεξων αφαιρεί το ιστορικό, ιδεολογικό και συναισθηματικό φορτίο των λέξεων, άποψη που απαντά πιθανόν στην προηγούμενη (του Γ. Μπαμπινιώτη), η οποία όμως αποδυναμώνεται από την έλλειψη βιβλιογραφικών αναφορών και τεκμηρίωσης.

Εκείνο, βέβαια, που ενδιαφέρει είναι να διαφανεί το νόημα που συγκροτούν οι μαθητές από τη μελέτη του λόγου του σχολικού εγχειριδίου, στην έντυπη και ψηφιακή εκδοχή του, σε ποιο βαθμό διαμόρφωσαν, αποσαφήνισαν ή συμπλήρωσαν τις απόψεις τους για τα παραπάνω ζητήματα, τι θα ήθελαν ενδεχομένως να διερευνήσουν περαιτέρω και παρόμοια.

Β' φάση: Αναζήτηση στο διαδίκτυο και δημιουργία παρουσιάσεων (2/3 ώρες), εργασία σε ομάδες, εργαστήριο πληροφορικής ή εναλλακτικά αίθουσα με ισάριθμους των ομάδων υπολογιστές: Η φάση αυτή περιλαμβάνει διαδικτυακή αναζήτηση και μελέτη κειμένων σχετικά με τις έννοιες που εξέτασαν οι μαθητές κατά την προηγούμενη φάση. Υπενθυμίζουμε ότι η έρευνα θα προσπαθήσει να εξετάσει τα ακόλουθα ερωτήματα: α) Τι είδους πληροφορίες δίνει το Google για τις έννοιες «λακωνικότητα», «συντόμευση του λόγου», «αρκτικόλεξα», «γλώσσα των SMS» και ανάλογα; β) Σε τι περιεχόμενα εντάσσονται οι πληροφορίες αυτές (είδη κειμένων και ιστοσελίδων, χρονολογία δημοσίευσης, υπογράφων ή κάτοχος της σελίδας, σκοπός της δημοσίευσης, αποδέκτες); γ) Ποιες απόψεις και ιδεολογικές στάσεις διαμορφώνονται; Ποιες από αυτές ανακυκλώνονται και σε ποιο βαθμό; δ) Σε ποια

γενικότερα συμπεράσματα καταλήγουμε για τον βαθμό συνάφειας ή απόκλισης των πληροφοριών-απόψεων με τις αντίστοιχες του σχολικού εγχειριδίου; Διευρύνουν, ερμηνεύουν, αναπαράγουν, διαφοροποιούν τον λόγο του;

Η διατύπωση των ερωτημάτων θα βοηθήσει στον προσδιορισμό των λέξεων-κλειδιών και στη διαμόρφωση αντίστοιχων ομάδων εργασίας με το σκεπτικό η κάθε ομάδα να αναλάβει μία λέξη-κλειδί και να αναζητήσει κειμενικό υλικό στις οκτώ με δέκα πρώτες σελίδες εμφάνισης των αποτελεσμάτων. Αποφασίζουμε από κοινού με τους μαθητές ποιες μπορεί να είναι αυτές οι λέξεις-φράσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις: «λακωνικότητα», «συντόμευση του λόγου», «γλώσσα των SMS», «αρκτικόλεξα», που σημαίνει τη διαμόρφωση ισάριθμων ομάδων. Στην περίπτωση αυτή μπορούν να διατηρηθούν τα ομαδοσυνεργατικά σχήματα της προηγούμενης φάσης ή να υπάρξουν τροποποιήσεις (σε επίπεδο ομάδων ή υποομάδων), αν κρίνουμε ότι είναι απαραίτητες. Όπως και στο προηγούμενο δίωρο, έτσι και τώρα οι μαθητές μπορούν να αυτοοργανωθούν και να κατανεύουν περαιτέρω τις επιμέρους εργασίες. Μπορεί, λ.χ., η μία υποομάδα να διερευνήσει την 1η, 3η, 5η, 7η σελίδα των αποτελεσμάτων, η δεύτερη την 2η, 4η, 6η, 8η κ.ο.κ.

Κατά τη φάση αναζήτησης και επεξεργασίας της πληροφορίας θα βοηθήσει ιδιαίτερα ο επεξεργαστής κειμένου (μπορεί να αξιοποιηθεί το ηλεκτρονικό φύλλο εργασίας) για το κράτημα σημειώσεων, την κατάθεση παρατηρήσεων και σχολίων, υλικό δηλαδή που θα αξιοποιήσουν στη συνέχεια οι ομάδες για τη δημιουργία παρουσιάσεων (6/8 διαφάνειες) με το αντίστοιχο λογισμικό (ppt). Ο στόχος είναι, λαμβάνοντας υπόψη την επικοινωνιακή περίσταση (ολομέλεια, κοινό μαθητών), να παρουσιάσουν με ευσύμπτο και αδρό τρόπο τα ευρήματα, τις παρατηρήσεις και τα συμπεράσματά τους. Το λογισμικό παρουσίασης επιτρέπει την αξιοποίηση και άλλων πόρων, εκτός από τον γραπτό λόγο, στοιχείο που μπορεί να απασχολήσει τους μαθητές. Το παρόν σενάριο δεν εστιάζει τόσο στον πολυτροπικό χαρακτήρα της παρουσίασης (αν και ο χαρακτήρας αυτός δεν εκλείπει ποτέ) όσο σε διαδικασίες αναζήτησης και επεξεργασίας της πληροφορίας και, κυρίως, κριτικής ανάγνωσής της.

Τονίζουμε στους μαθητές ότι η κάθε ομάδα θα παρουσιάσει ένα τελικό προϊόν, πράγμα που σημαίνει ότι είναι απαραίτητος ο συντονισμός και η συνεργασία-αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών και υποομάδων.

Από τη στιγμή που οι υποομάδες αρχίζουν την αναζήτησή τους στους αντίστοιχους σταθμούς εργασίας ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί διακριτικά την πορεία εργασίας και παρεμβαίνει όταν διαπιστώσει τυχόν προβλήματα, αμηχανία και δυσκολίες στη διαχείριση του υλικού. Ένα σημαντικό στάδιο στην κριτική επεξεργασία των αποτελεσμάτων είναι η γρήγορη ανάγνωση των συμφραζομένων που πλαισιώνουν τη λέξη-φράση κλειδί, που μπορεί να είναι τα άμεσα συμφραζόμενα εντός των οποίων εμφανίζεται αυτή, αλλά και πληροφορίες για το είδος του αρχείου, τον φορέα και τη χρονολογία δημοσίευσης· στοιχεία που επιτρέπουν υποθέσεις για το είδος και το περιεχόμενο της πληροφορίας και αποτελούν, πιθανόν, το πρώτο φίλτρο αξιολόγησης. Βέβαια, δεξιότητες γρήγορης ανάγνωσης με στόχο μια αρχική αποτίμηση της πληροφορίας δεν είναι δυνατόν να καλλιεργηθούν στους μαθητές από τη μια στιγμή στην άλλη, αν λάβουμε μάλιστα υπόψη μας τις συνήθειες πρακτικές πλοήγησης των εφήβων στο διαδίκτυο (Κουτσογιάννης 2007). Χρειάζεται μια σταδιακή εξοικείωση και μετάβαση από την περισσότερο στη λιγότερο κατευθυνόμενη αναζήτηση. Εάν η τάξη έχει λιγότερες εμπειρίες στο θέμα αυτό, μπορεί ο εκπαιδευτικός να επιχειρήσει, σε ξεχωριστή διδακτική ώρα, μια επίδειξη του τρόπου ανάγνωσης των εμφανιζόμενων αποτελεσμάτων (Κουτσογιάννης 2012). Στο παρόν σενάριο προϋποθέτουμε ότι οι μαθητές είναι ήδη εξοικειωμένοι με τέτοιες διαδικασίες, με το σκεπτικό ότι η συμμετοχή τους σε προηγούμενες ανάλογες δραστηριότητες τους έχει καταστήσει περισσότερο υποψιασμένους αναγνώστες. Εξάλλου, δίνονται σχετικές οδηγίες στο φύλλο εργασίας που κατευθύνουν την προσοχή των μαθητών στα σημεία ενδιαφέροντος.

Ζητήματα που αναμένουμε ότι θα προκύψουν, ως προς τη διαδικασία αναζήτησης, είναι αυτά του περιορισμού των αποτελεσμάτων, εφόσον όλα τα εμφανιζόμενα αποτελέσματα δεν ανταποκρίνονται με τον ίδιο βαθμό στα ζητούμενα

(λ.χ., η φράση «συντόμευση του λόγου» επιστρέφει πολλά αποτελέσματα για συντομεύσεις πληκτρολογίου, αρχείων, φακέλων, συντομεύσεις αναζήτησης στο περιβάλλον της Wikipedia, πληροφορίες που απαντούν ελάχιστα στα ερευνητικά ερωτήματα. Ωστόσο, επιχειρώντας μια πρώτη εκτίμηση για τη συχνότητα εμφάνισής τους, θα λέγαμε ότι οι πρακτικές γραμματισμού και επικοινωνίας που στηρίζονται στα σύγχρονα τεχνολογικά προϊόντα ανάγουν τη συντόμευση σε κυρίαρχη έννοια), αλλά και ζητήματα ανεπάρκειας και έλλειψης κυρίως έγκυρου και επιστημονικού λόγου (λ.χ., η φράση «γλώσσα των SMS» επιστρέφει ειδήσεις και δημοσιογραφικά άρθρα με περιληπτικές αναφορές σε ερευνητικά δεδομένα και πορίσματα για τη χρήση της ιδιολέκτου και με απόψεις που συνηγορούν υπέρ ή κατά της χρήσης, κείμενα δηλαδή που διαμεσολαβούν ανάμεσα στις επιστημονικές-ερευνητικές κοινότητες και το ευρύ κοινό, τα οποία ένα μεγάλο μέρος των αναγνωστών αντιμετωπίζει ως πηγές αυθεντίας). Θα χρειαστεί, επομένως, οι ομάδες να δοκιμάσουν και εναλλακτικές διατυπώσεις των λέξεων-φράσεων αναζήτησης και να διαπιστώσουν σε ποιο βαθμό διαφοροποιείται η ποιότητα των αποτελεσμάτων. Γι' αυτό είναι σημαντικό να έχει επιχειρήσει προηγουμένως ο διδάσκων μια τέτοια έρευνα και να έχει διαμορφώσει μια εικόνα για το τι μπορεί να συναντήσουν οι μαθητές στη δική τους έρευνα, για να είναι σε θέση να υποστηρίξει την εργασία των ομάδων και να συντονίσει τη συζήτηση κατά την επόμενη φάση.

Με την ολοκλήρωση της φάσης αυτής οι ομάδες θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει τα κείμενά τους και να συζητήσουν σχετικά με το ποιες/οι θα αναλάβουν την παρουσίαση στην ολομέλεια.

Γ' φάση: (2 ώρες), ολομέλεια, αίθουσα εξοπλισμένη με διαδραστικό πίνακα ή με υπολογιστή και προβολικό: Η επόμενη φάση προβλέπει την παρουσίαση των ευρημάτων από τους εκπροσώπους των ομάδων και συζήτηση που θα αποσαφηνίσει, θα σχολιάσει και θα συνοψίσει. Είναι σημαντικό να συζητήσουμε με τους μαθητές και να αποφασίσουμε για τον χρονισμό των παρουσιάσεων, γιατί αυτό που κυρίως

ενδιαφέρει είναι η συζήτηση που θα προκληθεί από αυτές. Εάν σε κάθε ομάδα αντιστοιχούν δέκα λεπτά παρουσίασης, τότε ο χρόνος για συζήτηση και σύνοψη είναι επαρκής. Κατά τη διάρκεια των παρουσιάσεων οι μαθητές μπορούν να κρατούν σημειώσεις, για να υποβάλουν ερωτήματα, απορίες και σχόλια. Ο εκπαιδευτικός συντονίζει τη συζήτηση, θέτει τους άξονες και σημειώνει στον πίνακα τα κρίσιμα σημεία του προβληματισμού και τα συμπεράσματα που προκύπτουν. Εναλλακτικά, τον ρόλο του οιονεί πρακτικογράφου μπορεί να τον παίξει μία μαθήτρια ή ένας μαθητής κρατώντας στο τετράδιό του σημειώσεις, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για τη δημιουργία μιας τελικής παρουσίασης που θα συνοψίζει τα ευρήματα των επιμέρους παρουσιάσεων.

Αναμένουμε ότι θα προκύψουν ευρήματα που θα πυροδοτήσουν ενδιαφέρουσες συζητήσεις. Για παράδειγμα, τι είδους κείμενα και λόγοι κυριαρχούν. Αναφορικά με τις φράσεις «λακωνικότητα» και «συντόμευση του λόγου», ένα μεγάλο μέρος των αποτελεσμάτων καταλαμβάνουν ιστοσελίδες και ιστολόγια εκπαιδευτικών (δημοσίων, ιδιωτικών και φροντιστών), σχολείων και φροντιστηρίων. Σε μεγάλο ποσοστό ο λόγος αυτός συμπληρώνει και ερμηνεύει τον λόγο του σχολικού εγχειριδίου (απαντά στα ερωτήματα του εγχειριδίου, δίνει σχεδιαγράμματα ή/και έτοιμα κείμενα-πρότυπα παραγωγής λόγου), χωρίς ωστόσο να λαμβάνει υπόψη την εμπλουτισμένη ψηφιακή εκδοχή του. Αυτό εξηγείται μάλλον εύκολα αν σκεφτούμε ότι οι εν λόγω ιστοσελίδες έχουν διαμορφωθεί πριν τον εμπλουτισμό και δεν έχουν ενημερωθεί πρόσφατα. Χαρακτηριστικό του λόγου αυτού είναι ότι επαναλαμβάνεται και ανακυκλώνεται σε άλλα περιεχόμενα (ιστολόγια και ιστοσελίδες φροντιστηρίων και εκπαιδευτικών, ακόμα και σε προσωπικά ιστολόγια κατόχων που δε φαίνεται να έχουν άμεση ή/και έμμεση σχέση με την εκπαίδευση με ελλιπή, συχνά, ή λανθασμένα στοιχεία ως προς την αρχική παραπομπή). Το αποτέλεσμα διαφοροποιείται πληκτρολογώντας τη φράση «γλώσσα των SMS», οπότε στα εμφανιζόμενα αποτελέσματα κυριαρχούν ειδήσεις και άρθρα με περιληπτικές αναφορές σε ερευνητικά δεδομένα, πορίσματα και απόψεις για τη χρήση της

ιδιολέκτου που αποτυπώνουν ένα έντονο μεταγλωσσικό ενδιαφέρον για τη συγκεκριμένη ιδιόλεκτο. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται από την επιστροφή πάρα πολλών αποτελεσμάτων, σε αγγλική γλώσσα, με βάσεις δεδομένων και λίστες με τους χαρακτήρες της γλώσσας των SMS, γλωσσάρια και συμβουλές (λ.χ., «πώς να αποστείλετε ένα ρομαντικό SMS» ή «the art of writing in SMS language»). Ενδιαφέροντα αποτελέσματα επιστρέφει και η λέξη-κλειδί «αρκτικόλεξα», όπου, εκτός από τις ιστοσελίδες εκπαιδευτικών και φροντιστών, εμφανίζονται βάσεις δεδομένων και λίστες με αρκτικόλεξα, αλλά και δημοσιογραφικά άρθρα που σχολιάζουν τον σύγχρονο πολιτικό λόγο, ο οποίος βρίθεται αρκτικόλεξων, χωρίς στην ουσία να καινοτομεί και να εγκαινιάζει αλλαγές στις πολιτικές και κοινωνικές δομές. Τα ευρήματα αυτά διευρύνουν τη συζήτηση που ανοίγει το σχολικό εγχειρίδιο και η εμπλουτισμένη ψηφιακή εκδοχή του, φωτίζουν περισσότερο τις διαστάσεις του φαινομένου, προσθέτουν νέες (γεωγραφικές: φόρουμ συζήτησης εξετάζει το θέμα της σύμπτυξης λέξεων και συλλαβών και περικοπής φωνηέντων σε διάφορες περιοχές της χώρας, ή κοινωνικές: άρθρα και ειδήσεις για την απόπειρα λογοτεχνικής γραφής στη γλώσσα των SMS που μπορεί να προκαλέσουν συζήτηση για νέες «μόδες» και εκδοτικά-εμπορικά εγχειρήματα) και εν γένει αποτυπώνουν μια πολύπλοκη και πολυδιάστατη πραγματικότητα που επαναδιαπραγματεύεται έννοιες και επαναπροσδιορίζει συνεχώς το περιεχόμενο και το νόημά τους.

Άλλο παράδειγμα είναι οι απόψεις που διατυπώνονται και οι στάσεις που διαμορφώνονται. Στον λόγο των εκπαιδευτικών η έννοια της λακωνικότητας περιβάλλεται με αξία, αποτελεί δείκτη γλωσσικής και διανοητικής ανάπτυξης, συνδέεται με το μέτρο και τις αρετές της (αρχαιο)ελληνικής γλώσσας και πνεύματος, αλλά διακρίνεται από το φαινόμενο της συντόμευσης του λόγου και την εκτεταμένη χρήση των αρκτικόλεξων, που επιβάλλεται από τις ανάγκες εξοικονόμησης χώρου και χρόνου, αποτελεί συνήθως δείκτη γλωσσικής και διανοητικής ανεπάρκειας και επιφέρει αλλοιώσεις στη δομή της γλώσσας και της επικοινωνίας γενικότερα. Σχετικά με την εκτεταμένη χρήση της γλώσσας των SMS και των αρκτικόλεξων, οι λόγοι

όπως είδαμε ποικίλουν (εκπαιδευτικοί, δημοσιογράφοι, αρθρογράφοι, σχολιαστές, μαθητές, σπουδαστές, ιδιώτες κτλ.), το ίδιο και οι απόψεις (τεκμηριωμένες ή μη). Άλλοτε –και με μεγαλύτερη συχνότητα- η γλώσσα των SMS ενοχοποιείται και συνακόλουθα η ηλικιακή ομάδα που τη χρησιμοποιεί κατά κόρον, άλλοτε –λιγότερο – αντιμετωπίζεται με θετική στάση και αισιοδοξία (θετικά αποτελέσματα στη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών, τα SMS ενισχύουν τη δημοκρατία) και αρκετά πιο σπάνια εντοπίζονται κείμενα, του επιστημονικού λόγου κυρίως, που τοποθετούνται με νηφαλιότητα και κριτικό λόγο απέναντι στην τρέχουσα φιλολογία και αξιολόγηση, κάνοντας λόγο για γλωσσική ποικιλότητα και γλωσσική διαφοροποίηση. Το πολύ ενδιαφέρον εύρημα σχετικά με τον άξονα αυτόν, που αναμένουμε ότι θα προκύψει και από την έρευνα των μαθητών, είναι ότι η συζήτηση για τα υπέρ και τα κατά της ιδιολέκτου των SMS, η ανησυχία για την εκτεταμένη χρήση της και τις επιπτώσεις στη γλωσσική και διανοητική ανάπτυξη δεν απασχολεί μόνο τη χώρα μας, αλλά πολλές χώρες· εύρημα που μπορεί να προκαλέσει σχόλια για την αλληλεπίδραση του τοπικού με το παγκόσμιο, η οποία προσλαμβάνει ακόμα πιο έντονες διαστάσεις με τη διάδοση της τεχνολογίας και του διαδικτύου, όπου η ανακύκλωση κειμένων, ιδεών και απόψεων είναι έκδηλο και καθόλου αμελητέο χαρακτηριστικό.

Αυτό που ενδιαφέρει είναι να αντιληφθούν οι μαθητές ότι η αναζήτηση στο διαδίκτυο απαιτεί αναγνωστικές δεξιότητες που δεν εξαντλούνται στην αντιγραφή-επικόλληση των πρώτων αποτελεσμάτων και, κυρίως, ότι τα εμφανιζόμενα αποτελέσματα μεταφέρουν ρητές, υπόρρητες αλλά και άρρητες πληροφορίες, άρα μια προσεκτική και υποψιασμένη ανάγνωση δεν πρέπει να στέκεται μόνο στην πληροφορία που, κατά τη γνώμη τους, ανταποκρίνεται στο ζητούμενο, απαντά σ' ένα ερώτημα κτλ., αλλά θα πρέπει να εξετάζει τον φορέα, τον χρόνο και τον χώρο δημοσίευσης, τα υπόλοιπα κείμενα που φιλοξενούνται στη σελίδα, την επαρκή ή όχι τεκμηρίωση, τους επικοινωνιακούς στόχους και τους αποδέκτες. Επίσης, είναι σημαντικό να αντιληφθούν ότι η πραγματικότητα που αποτυπώνεται στο διαδίκτυο είναι διαμεσολαβημένη, δεν είναι ακριβώς αυτό που συνέβη ή συμβαίνει, αλλά μια

κατασκευή που συγκροτείται από ποικίλους πόρους και κείμενα και προϋποθέτει επιλογές και ερμηνείες. Με λίγα λόγια το διαδίκτυο ως κείμενο δεν είναι ουδέτερο ούτε αμερόληπτο. Η διαμόρφωση άποψης για ένα θέμα της επικαιρότητας δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση, παρά το γεγονός ότι η πληροφόρηση είναι ποικίλη και εκτενής. Στη δυσκολία ανάγνωσης της πραγματικότητας και στη διαμόρφωση άποψης θα πρέπει να προστεθούν και οι συχνά ανακυκλούμενες πληροφορίες και τοποθετήσεις που οδηγούν σε αβασάνιστες και κάθε άλλο παρά αμερόληπτες κρίσεις.

Στο σημείο αυτό ολοκληρώνεται η διερεύνηση-συζήτηση. Ο διδάσκων από κοινού με τους μαθητές μπορεί να αποφασίσει ποιες κατευθύνσεις μπορεί να πάρει το υλικό που συγκεντρώθηκε. Θα μπορούσαν, λ.χ., κείμενα που κρίθηκαν ενδιαφέροντα και αξιόλογα να αναρτηθούν στο wiki ή το ιστολόγιο της τάξης ή να δημιουργηθούν υπερσυνδέσεις με αξιόλογες ιστοσελίδες, εμπλουτίζοντας έτσι το σώμα κειμένων σχετικά με τον υπό συζήτηση θεματικό κύκλο. Θα μπορούσε, επίσης, να ακολουθήσει ατομική ή ομαδική παραγωγή λόγου από τους μαθητές, άρθρο, για παράδειγμα, σχετικά με τη γλώσσα των SMS που παρουσιάζει και σχολιάζει τα ευρήματά τους.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ φάση: Μελέτη του σχολικού εγχειριδίου, έντυπου και ψηφιακού

Πρώτη Ομάδα

Μελετήστε το απόσπασμα *Ηροδότου Ιστορία: Εισαγωγή-μετάφραση, σχόλια Δ. Ν. Μαρωνίτη* που παραθέτει το σχολικό βιβλίο (σ. 277) και την πηγή στην οποία παραπέμπει το [εμπλουτισμένο ψηφιακό](#):

- Τι είδους πηγές είναι αυτές; Πώς εξηγείτε την παρουσία τους στο σχολικό βιβλίο;
- Παρατηρήστε την εικόνα που συνοδεύει το απόσπασμα. Ποια θεωρείτε ότι είναι η πηγή προέλευσής της; Ποια πληροφορία προσθέτει, κατά τη γνώμη σας, σχετικά με το θέμα της λακωνικότητας;
- Γράψτε μια μικρή παράγραφο (έως 50 λ.) για την ονοματολογία και την ιστορία της έννοιας, αξιοποιώντας τις παραπάνω πηγές.

Δεύτερη Ομάδα

Μελετήστε τα κείμενα στα οποία παραπέμπει με υπερσύνδεση το [εμπλουτισμένο ψηφιακό βιβλίο](#) σχετικά με τα επιχειρήματα υπέρ της λακωνικότητας:

- Τι είδους κείμενα είναι αυτά; Πώς εξηγείτε την παρουσία τους στο ψηφιακό βιβλίο;
- Πώς εξηγείτε το γεγονός ότι ειδική σελίδα της Wikipedia ανθολογεί αποφθέγματα για τη λακωνικότητα; Ποιες παρατηρήσεις κάνετε για την προέλευση των αποφθεγμάτων;
- Γράψτε μια μικρή παράγραφο (έως 50 λ.) για τη διαχρονικότητα της έννοιας, αξιοποιώντας τις παραπάνω πηγές.

Τρίτη Ομάδα

Μελετήστε το απόσπασμα από τη συνέντευξη του Γ. Μπαμπινιώτη για την εκτεταμένη χρήση των αρκτικόλεξων (σ. 278):

- Ποια είναι η αρχική πηγή δημοσίευσης του κειμένου; Παρατηρείτε κάποια έλλειψη στη βιβλιογραφική παραπομπή; Έχει κάποια σημασία η έλλειψη αυτή για τον σύγχρονο αναγνώστη;

β) Παρατηρήστε την εικόνα-κολάζ που συνοδεύει το απόσπασμα. Ποια πληροφορία προσθέτει, κατά τη γνώμη σας, σχετικά με τον προβληματισμό που διατυπώνεται σ' αυτό;

γ) Μελετήστε τις παραπομπές-υπερσυνδέσεις του [εμπλουτισμένου ψηφιακού βιβλίου](#) που παρατίθενται κάτω από το απόσπασμα της συνέντευξης:

Τι είδους κείμενα είναι αυτά; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, δίνονται ως παραπομπές στο απόσπασμα-συνέντευξη; Ποιες πληροφορίες-διαστάσεις στον προβληματισμό του Γ. Μπαμπινιώτη προσθέτουν;

ε) Συγκρίνετε την άποψη που διατυπώνει ο Γ. Μπαμπινιώτης για τις συνέπειες που επιφέρει η εκτεταμένη χρήση των αρκτικόλεξων στη γλώσσα-επικοινωνία με την άποψη που διατυπώνει ο συντάκτης του άρθρου στη Wikipedia σχετικά με τα αρκτικόλεξα και την απώλεια του συναισθηματικού, ιδεολογικού φορτίου. Καταθέστε τη δική σας άποψη σε μια μικρή παράγραφο (50 – 70 λ.).

Τέταρτη Ομάδα

Μελετήστε το κείμενο *Ο πυκνός και λιτός λόγος* που ανθολογείται στο σχολικό βιβλίο (σ. 279):

α) Τι είδους κείμενο είναι αυτό; Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, το παραθέτουν οι συντάκτες του βιβλίου;

β) Στην [ψηφιακή εκδοχή](#) του κειμένου υπάρχει υπερσύνδεση στη λέξη «απειρόκαλλη». Σε ποιες άλλες λέξεις του κειμένου θα θέλατε να υπάρχει ανάλογη υπερσύνδεση;

γ) Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική παραπομπή, το κείμενο δημοσιεύεται αρχικά το 1975. Ποια σημεία στον στοχασμό του συντάκτη του θεωρείτε ότι παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τον σύγχρονο αναγνώστη;

δ) Προκειμένου να οργανώσετε τη συζήτηση για τον λακωνικό λόγο, που προτείνεται στο σχολικό βιβλίο, σκεφθείτε τι είδους κείμενα θα αναζητούσατε για να τα παρουσιάσετε ως τεκμήρια-παραπομπές στην πορεία της συζήτησής σας.

Β' φάση: Διαδικτυακή αναζήτηση, δημιουργία παρουσίασης (φύλλο κοινό για όλες τις ομάδες)

Λέξη-φράση κλειδί:.....

Εναλλακτικές λέξεις-φράσεις:

Αποστολή της ομάδας σας είναι να δημιουργήσετε, στο περιβάλλον του ppt, μία παρουσίαση (6-8 διαφάνειες) με τα κύρια σημεία-ευρήματα που προέκυψαν από τη διαδικτυακή σας αναζήτηση. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το συγκεκριμένο ηλεκτρονικό φύλλο εργασίας για να καταγράφετε σημειώσεις και παρατηρήσεις. Τα ερωτήματα που θα κατευθύνουν την αναζήτησή σας είναι τα ακόλουθα:

α) Ποιες από τις πληροφορίες που δίνει το Google, σχετικά με την αντίστοιχη με την ομάδα σας λέξη-φράση κλειδί, θεωρείτε ότι διευρύνουν τον προβληματισμό του σχολικού βιβλίου, έντυπου και ψηφιακού; Ποια κείμενα (και αντίστοιχες ιστοσελίδες) θα προτεινάτε για να εμπλουτίσουν το σώμα κειμένων σχετικά με τον θεματικό άξονα της λακωνικότητας;

β) Ποιο είναι το ευρύτερο κειμενικό περιβάλλον, στο οποίο εντάσσονται οι πληροφορίες αυτές (είδη κειμένων και ιστοσελίδων, χρονολογία δημοσίευσης, υπογράφων ή κάτοχος της σελίδας, σκοπός της δημοσίευσης, αποδέκτες);

γ) Ποιες απόψεις διατυπώνονται σχετικά με τα ζητήματα που αναδείχθηκαν κατά την προηγούμενη φάση (λακωνικότητα, συντόμευση του λόγου, αρκτικόλεξα, γλώσσα των SMS); Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι τεκμηριωμένες οι απόψεις αυτές; Εντοπίζετε απόψεις (ή κείμενα) που επαναλαμβάνονται; Με ποια συχνότητα; Πώς σχολιάζετε τέτοιες επαναλήψεις;

δ) Σε ποιες γενικότερες παρατηρήσεις-συμπεράσματα καταλήγετε για τον βαθμό συνάφειας ή απόκλισης των πληροφοριών-απόψεων με τις αντίστοιχες του σχολικού εγχειριδίου, έντυπου και ψηφιακού; Διευρύνουν, ερμηνεύουν, αναπαράγουν, διαφοροποιούν τον λόγο του;

Σημαντική παρατήρηση: Δε χρειάζεται να ακολουθείτε γραμμική σειρά στην απάντηση των ερωτημάτων. Όπως θα διαπιστώσετε, οι απαντήσεις στα ερωτήματα

της κατηγορίας (γ) συνδέονται με τις απαντήσεις στα ερωτήματα της κατηγορίας (β) και οι απαντήσεις στα ερωτήματα των κατηγοριών (α) και (δ) προκύπτουν από το σύνολο των παρατηρήσεών σας.

Οδηγίες αναζήτησης και επεξεργασίας των δεδομένων

- Εφόσον η ομάδα σας έχει χωριστεί σε υποομάδες, συνεργαστείτε με την άλλη ή τις άλλες υποομάδες και αποφασίστε με ποιες σελίδες αποτελεσμάτων θα ασχοληθεί η κάθε μια (λ.χ., με την 1η, 3η, 5η ή την 2η, 4η, 6η κ.ο.κ.). Για να έχουμε έναν επαρκή αριθμό κειμένων, καλό είναι να διερευνήσετε τις 8 με 10 πρώτες σελίδες των αποτελεσμάτων.
- Τα εμφανιζόμενα αποτελέσματα δίνουν κάποιες πληροφορίες για τον τίτλο/θέμα, την πηγή/ιστοσελίδα, τη μορφή του αρχείου (λ.χ., pdf) και συνήθως τη χρονολογία· επίσης και ένα σύντομο κειμενικό πλαίσιο όπου εμφανίζονται οι λέξεις-κλειδιά. Οι πληροφορίες αυτές μπορούν να περιορίσουν και να κατευθύνουν περαιτέρω την αναζήτησή σας.
- Ανοίγοντας τα αποτελέσματα που κρίνετε ότι αξίζει να ψάξετε περισσότερο, θα δείτε ότι η εμφανιζόμενη διεύθυνση (URL) δίνει πληροφορίες και για το είδος της ιστοσελίδας (λ.χ., δημοσιογραφική ιστοσελίδα, ιστολόγιο, σελίδα σχολείου) αλλά, συχνά, και για το είδος του κειμένου που αναρτάται σε αυτή (λ.χ., άρθρο-article).
- Ελέγξτε ποιος είναι ο κάτοχος της σελίδας, ποιος υπογράφει το κείμενο ενδιαφέροντος, πότε δημοσιεύεται, ποια γλώσσα-ύφος χρησιμοποιείται, για ποιο σκοπό, σε ποιο κοινό απευθύνεται, αν υπάρχουν πηγές τεκμηρίωσης και βιβλιογραφία. Ελέγξτε αν υπάρχουν άλλα κείμενα, τι είδους κείμενα είναι αυτά και αν προσθέτουν κάτι στο προφίλ του κατόχου της ιστοσελίδας. Όλα αυτά μας βοηθούν να αποκτήσουμε μια πρώτη εικόνα για την εγκυρότητα, την αξιοπιστία, την επάρκεια και την καταλληλότητα της πληροφορίας που εντοπίσαμε.

- Για όσες σελίδες κρίνετε ότι πληρούν τα ζητούμενα, μπορείτε να αντιγράφετε-επικολλάτε τις διευθύνσεις τους στο παρόν φύλλο συνοδεύοντας αυτές με παρατηρήσεις και σχόλια.
- Τα κείμενα ενδιαφέροντος θα χρειαστεί να τα διαβάσετε ξανά με προσοχή, κρατώντας σημειώσεις, για να μπορέσετε να διαμορφώσετε εικόνα για τις απόψεις που διατυπώνονται σ' αυτά και να διατυπώσετε παρατηρήσεις σύμφωνα με τα ερωτήματα της κατηγορίας (γ).
- Σκεφθείτε σε ποιο βαθμό η λέξη-φράση κλειδί εμφανίσε αποτελέσματα που ανταποκρίνονται στα ζητούμενα. Διαπιστώσατε ελλείψεις; Αν ναι, δοκιμάστε με εναλλακτική λέξη-φράση και δείτε τι αλλάζει στα εμφανιζόμενα αποτελέσματα (λ.χ., αν η λέξη κλειδί «γλώσσα των SMS» δεν εμφανίζει σελίδες με ερευνητικά δεδομένα, δοκιμάστε με τη φράση «έρευνες για τη γλώσσα των SMS»).

Καλή επιτυχία στην προσπάθειά σας!

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Ο θεματικός κύκλος για τη λακωνικότητα παρουσιάζει ενδιαφέρον και δίνει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό και την τάξη του να ακολουθήσει ποικίλες διαδρομές στην προσέγγισή του. Θα μπορούσαν, για παράδειγμα, οι μαθητές να ασχοληθούν με τους όρους «λακωνικός», «λακωνικότητα», «συντομία», «βραχυλογία», «αμετροέπεια», «φλυαρία» και συναφείς. Να διερευνήσουν σε έντυπα και ψηφιακά λεξικά τις σημασίες τους, να επεκτείνουν τη διερεύνηση σε σώματα κειμένων και, γενικότερα, στο διαδίκτυο και να συγκροτήσουν το δικό τους λεξικό με σημασίες και χρήσεις των όρων σε στενότερα και ευρύτερα συμφραζόμενα. Ενδιαφέρον, επίσης, παρουσιάζει η διερεύνηση του όρου «λακωνικότητα» σε συνάρτηση με μορφές λόγου και περιστάσεις επικοινωνίας: «λακωνικότητα και πολιτικός λόγος», «λακωνικότητα και δημοσιογραφικός λόγος», «λακωνικότητα και λογοτεχνία» κτλ. Η γλώσσα των SMS αποτελεί, επίσης, ένα πολυδιάστατο πεδίο έρευνας και θέμα ερευνητικής εργασίας, το οποίο μπορεί να προσλάβει διαθεματικό χαρακτήρα, όπως έχουμε προτείνει στις άλλες εκδοχές προηγούμενου σεναρίου (Σεφερλή 2013).

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η αναζήτηση στον χαοτικό κόσμο του διαδικτύου -όταν μάλιστα έχουμε να κάνουμε με μαθητές, σχολικό χρόνο και προβληματικές υποδομές- προκαλεί συνήθως μεγάλη ανασφάλεια στους εκπαιδευτικούς τόσο για τις δυσλειτουργίες που είναι πολύ πιθανόν να προκύψουν (αργή σύνδεση, καθυστερήσεις και διδακτικές ώρες πέρα από τις προβλεπόμενες) όσο και για τα αποτελέσματα της αναζήτησης, που μπορεί να είναι πενιχρά, ακατάλληλα, ακόμα και επικίνδυνα. Γι' αυτό είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να σταθμίσει τα δεδομένα, που δε σχετίζονται μόνο με τις υποδομές και τη διαθεσιμότητα των διδακτικών ωρών αλλά, κυρίως, με το προφίλ της τάξης του, τη δυναμική της, την ηλικία των μαθητών, τις δεξιότητές τους και τις ειδικότερες ανάγκες τους. Προτείνουμε την παρούσα εκδοχή σεναρίου με το σκεπτικό ότι απευθύνεται σε μαθητές Β' Λυκείου και με την προϋπόθεση ότι έχουν ήδη εξοικειωθεί με συνεργατικά μοντέλα μάθησης και δραστηριότητες που αξιοποιούν τις

τεχνολογίες των υπολογιστών με λειτουργικό τρόπο (μέσα για αναζήτηση, ανάγνωση, γραφή, παρουσίαση, επικοινωνία). Η σταδιακή εξοικείωση με τέτοιες δραστηριότητες επιτρέπει στον εκπαιδευτικό και τους μαθητές να στοχαστούν πάνω στη διαδικασία και τα μαθησιακά αποτελέσματα, απαραίτητο βήμα για να προκύψει ανατροφοδότηση και εξέλιξη.

Ανεξάρτητα από τον θεματικό άξονα του σεναρίου, η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών σε διαδικασίες κριτικής ανάγνωσης των σχολικών βιβλίων αλλά και των ιστοσελίδων-κειμένων που εντοπίζουν στο διαδίκτυο μετατοπίζει τη διδασκαλία από τις συνήθεις πρακτικές (με κόστος την έξοδο από την πεπατημένη για διδάσκοντες και μαθητές, την «απώλεια» ωρών, την απομάκρυνση από τα στενά όρια της διδακτέας ύλης) και θέτει στο επίκεντρο της συζήτησης τον «τύπο μαθητή» και τη «μαθησιακή ταυτότητα» που, ιδεατά, επιδιώκουμε να διαμορφώσουμε. Εάν επιδίωξή μας είναι να συμβάλουμε στη διαμόρφωση μαθητών και ανθρώπων που δεν καταναλώνουν απλώς ύλη, θέαμα, ειδήσεις, προϊόντα κτλ., αλλά διατηρούν ένα άγρυπνο και οξυμένο βλέμμα απέναντι στην επικαιρότητα-πραγματικότητα, τότε τέτοιες μετατοπίσεις είναι απαραίτητες. Το στοίχημα δεν είναι εύκολο να κερδηθεί, δεδομένων των αντιφάσεων και των παλινδρομήσεων στην εκπαιδευτική πολιτική· ωστόσο, εφόσον ο διάλογος για τους κριτικούς γραμματισμούς έχει ανοίξει και στη χώρα μας (Κουτσογιάννης & Αλεξίου ό.π.), είναι σημαντικό, μαζί με τις απαραίτητες θεωρητικές συζητήσεις, να διερευνηθούν διδακτικά παραδείγματα, δυνατότητες και περιορισμοί.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Ψηφιακές πρακτικές γραμματισμού των εφήβων*. Έρευνα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/ict/teens/index.html [08.09.2014]
- Κουτσογιάννης, Δ. & Μ. Αλεξίου. 2012. *Μελέτη για το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της*

νεοελληνικής γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Κουτσογιάννης, Δ. 2013. Κριτικοί γραμματισμοί: Διεθνής εμπειρία και ελληνική πραγματικότητα. *Ο κριτικός γραμματισμός στη σχολική τάξη*. Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου. Δράμα: 1-3/11/2013.
<http://www.nured.uowm.gr/drama/Eisegeseis.html> [08.09.2014]

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο 2011. *Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας*. Αθήνα.

Σεφερλή, Π. 2013. *Ταχύτητα-Βραδύτητα*. Διδακτικό σενάριο για τη Νεοελληνική Γλώσσα (Β' Λυκείου) στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Σεφερλή, Π. 2014. *Ταχύτητα-Βραδύτητα*. Εφαρμογή διδακτικού σεναρίου για τη Νεοελληνική Γλώσσα (Β' Λυκείου) στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.